

Monitarpeisen turvallisuuden takuut: suomalaisten odotukset turvallisuus- ja puolustuspolitiikalle vuoden 2024 presidentinvaalien kynnyksellä

Hanna Wass, S.M. Amadae, Jari Eloranta, Tuomas Forsberg, Mika Hentunen, Ilmari Käihkö, Julius Lehtinen, Janne Tukiainen, Leo Valkama, Johanna Vuorelma & Albert Weckman

Sisällys

Johdanto	2
Nato-jäsenyyden kannatuksen kehittyminen	5
Näkemykset Suomen turvallisuus- ja puolustuspoliittisista valinnoista	9
Puolueiden kannattajien ja presidenttiehdokkaiden turvallisuus- ja puolustuspoliittisten näkemysten yhtenäisyys.....	14
Päätelmät.....	19
Lähteet.....	21
Kirjoittajat.....	26
LIITE 1. Tutkimuksen aineistot.....	27

Johdanto

Tarkastelemme tässä katsauksessa suomalaisten turvallisuus- ja puolustuspoliittisia näkemyksiä presidentinvaalien edellä. Katsaus on osa Koneen Säätiön rahoittamaa ”*Turvallisuus- ja puolustuspolitiikan dynaaminen kannatus*” (NATOPoll) -tutkimushanketta, jossa samoja vastaajia haastatellaan säännöllisin väliajoin ja verrataan heidän näkemystensä kehittymistä. Edellinen kysely toteutettiin Vilnan huippukokouksen edellä kesäkuussa 2023 (Amadae ym. 2023; Wass ym. 2023). Tässä katsauksessa käytetty aineisto on kerätty 10.–23.11.2023 (ks. liite 1). Poliitiikan tutkimuksessa laajasti hyödynnetyssä termostaattimallisissa (Wlezien 1995) kansalaismielipiteen on havaittu vaihtelevan dynaamisesti suhteessa toimintaympäristöön, harjoitettuun politiikkaan ja sen kehyksiin, joita poliitikot pyrkivät erilaisin retorisiin, symbolisiin ja performatiivisiin keinoin hallitsemaan (Baumgartner ja Jones 1991).

Suomen turvallisuus- ja puolustuspoliittinen toimintaympäristö on muuttunut huomattavasti kuluneen kahden vuoden aikana. Joulukuussa 2021 Venäjä julkisti joukon sopimusehdotuksia, joissa se toisti vuodesta 2007 lähtien esittämänsä vaatimukset turvatakuista ja Naton itälaajentumisen pysäyttämistä (Käihkö 2023). Laajentumiskiellon osalta mainittiin erikseen Ukraina, mutta sen todettiin ulottuvan myös alueen ”muihin valtioihin”. Naton ja EU:n sisällä Venäjän toimet nähtiin osoituksena sen etupiiripyrkimysten voimistumisesta ja asettuvan siten osaksi pidempää kehityskulkua, jonka etappeina ovat toimineet erityisesti Naton vuonna 2008 ilmaisema tuki Ukrainan ja Georgian jäsenyyspyrkimyksille, Krimin miehitys helmikuussa 2014 ja sitä seurannut sota Itä-Ukrainassa (Forsberg ja Patomäki 2023). Suomen reaktio Venäjän vaatimuksiin oli niin ikään jyrkän torjuva. Presidentti Niinistö painotti vuoden 2022 uudenvuodenpuheessaan kaikkien valtioiden itsemääräämisoikeutta ja Suomen sotilaallisen liittoutumisen ja mahdollisen Nato-jäsenyyden hakemisen kuuluvan pelkästään kansallisen päätöksenteon piiriin (tasavallan presidentti 2022).

Vuoden alussa sekä Yhdysvallat että Nato kävivät neuvotteluja Venäjän kanssa, mutta ne päättyivät tuloksettomina. Venäjä aloitti laajamittaisen hyökkäyksensä Ukrainaan 24.2.2022. Tämä suurin sota Euroopassa toisen maailmansodan jälkeen käynnisti Suomessa nopeasti tarpeen arvioida uudelleen tehtyjä turvallisuus- ja puolustuspoliittisia valintoja. Huhtikuussa julkaistu valtioneuvoston ajankohtaisaselonteko turvallisuusympäristön muutoksesta (valtioneuvosto 2022a) taustoitti osaltaan toukokuussa valmistunutta selontekoa Natoon liittymisestä (valtioneuvosto 2022b). Intensiivisen ja monivaiheisen tapahtumaketjun jälkeen Suomi jätti jäsenhakemuksensa toukokuun puolessavälissä ja allekirjoitti yhdessä Ruotsin kanssa liittymispöytäkirjat 5.7.2022 (Nurmi 2023). Turkin ja Unkarin viivytystä johtuen ratifiointiprosessi kesti kahdeksan kuukautta ja päättyi Suomen hyväksymiseen puolustusliiton jäseneksi 4.4.2023 Brysselissä järjestetyssä liittymisseremoniassa. Suomi osallistui heinäkuussa järjestettyyn Vilnan huippukokoukseen ensimmäistä kertaa puolustusliiton täysimääräisenä jäsenenä toisin kuin Ruotsi, jonka jäsenyys odottaa edelleen Turkin ja Unkarin ratifiointia.

Syksyn 2023 aikana globaali turvallisuustilanne on kiristynyt entisestään. Geopoliittinen valtakamppailu jäsentyy yhä syvemmin Yhdysvaltojen liittolaisdemokratioiden, Kiinan ja Venäjän johtaman autoritaarisen regiimin ja ilmastonmuutoksen seuraukset kaikkein rajuimmin kohtaavan globaalin etelän välillä (Friedberg 2023). Blokkien välinen kilpailu ulottuu kauppapolitiikan ohella sotilaalliseen varusteluun ja jakolinjat heijastuvat asemoitumisessa eri puolilla maailmaa käynnissä

oleviin kriiseihin. Naton jäsenvaltiot kattavat 12 prosenttia maailman väestöstä, niiden yhteenlaskettu bruttokansantuote oli vuonna 2022 43 000 dollaria ja osuus koko maailman vuoden 2023 puolustusmenoista 57 ja hiilipäästöistä 20 prosenttia (Lin ym. 2023; Statista 2023, Sipri 2023). Toisaalta blokit eivät myöskään ole sisäisesti yhtenäisiä vaan niissä ilmenee monenlaisia jännitteitä. Tämä näkyy erityisesti Ukrainan taloudellisessa ja sotilaallisessa tukemisessa, jonka hiipumisen merkit lisääntyvät sodan pitkittyessä. Yhdysvaltojen senaatti päätti joulukuussa olla myöntämättä Ukrainalle 60 miljardin tukipakettia. Vastaan äänestäneet republikaanit yhdistivät Ukrainan tuen sisäpoliittisiin pyrkimyksiinsä. He pitivät Yhdysvaltain maahanmuuttolainsäädännön ja rajavalvonnan uudistuksia ehtona Ukrainan auttamiselle. Donald Trumpin mahdollinen ehdokkuus ja voitto marraskuun 2024 presidentinvaaleissa lisää entisestään epävarmuutta Yhdysvaltojen sitoutumisesta Euroopan turvallisuuden takaamiseen, demokratian puolustamiseen ja toimimiseen Naton johtovaltiona. Tältä osin on huomionarvoista, että Yhdysvaltojen kongressi hyväksyi joulukuun puolessavälissä lain, jonka mukaan presidentti ei voi päättää maan vetäytymisestä Natosta ilman kongressin hyväksyntää.

Euroopan unionin jäsenvaltioista Unkarin presidentin Viktor Orbánin lisäksi Slovakian tuore pääministeri Robert Fico on suhtautunut kriittisesti Ukrainalle annettuun aseapuun, kuten myös Hollannin vaalit voittanut Geert Wilders. Unkari esti joulukuun puolessavälissä EU-maiden johtajien huippukokouksessa 50 miljardin euron tukipaketin Unkarille. Samassa kokouksessa päätettiin kuitenkin avata jäsenyysneuvottelut Ukrainan ja Moldovan jäsenyysneuvottelut. Osassa eurooppalaisia maita on puolestaan havaittavissa selkeä epäsuhta Ukrainan tukemiseen vahvan myönteisesti suhtautuvien hallitusten ja huomattavasti varauksellisempien kansalaisten välillä (Stolle ja Gareau-Parquette 2023). Suomalaiset kuuluvat yhdessä Ison-Britannian, Puolan, Ruotsin ja Viron kansalaisten kanssa Ukrainan tuen vankkoihin kannattajiin (Thomson ym. 2023). Ukrainan kannustaminen tai suoranainen painostaminen rauhanneuvotteluihin liittyy keskeisesti Suomen ja muiden Venäjän naapurivaltioiden kannalta kriittiseen kysymykseen siitä, voidaanko sotilaallinen voimankäyttö hyväksyä keinona muuttaa valtioiden rajoja ja konfliktien lopullisena ratkaisukeinona. Tämä on johtanut myös keskusteluun siitä, olisiko Suomella tarvetta laajempaan sotilaalliseen varautumiseen (Yle 2023a). Suomi on myös täydentänyt vuoden 2023 aikana puolustuskalustoaan hankkimalla uuden ilmatorjuntaohjusjärjestelmän Israelista (Fabian ym. 2023).

Äärijärjestö Hamasin hyökkäys Israeliin ja panttivankien ottaminen lokakuun alussa ja Israelin sen jälkeen käynnistämät ilmaiskut ja maahyökkäys ovat siirtäneet huomiota Lähi-idän konfliktiin ja samalla kärjistäneet näkemuseroja niin EU:ssa kuin YK:ssa suhteessa Palestiinan kansainväliseen asemaan, itsemääräämisoikeuteen ja sotarikosten tuomitsemiseen. Poliittisia jännitteitä syventävät niin kysymys Palestiinan kansainvälisestä asemasta ja itsemääräämisoikeudesta kuin kiista konfliktin osapuolien tekemien sotarikosten tuomitsemisesta. Ukrainan kohdalla esiin noussut kysymys siviiliuhreista on korostunut entisestään samoin kuin Ukrainan viranomaisten asevelvollisiin kohdistamat tiukat värväystoimet. Erityisesti globaalien etelän maat ovat arvostelleet EU:ta kaksoisstandardien käytöstä sen pitäytyttyä yksiselitteisesti tuomitsemasta Israelin siviiliuhreja vaatineita sotatoimia ja pyrkineet itse pysymään neutraaleina sodan suhteen. EU on harjoittanut tältä osin myös itsekritiikkiä etenkin ulkoasioiden korkea edustaja Josep Borrellin taholta painottamalla, että kaikkiin siviiliuhreihin tulee suhtautua samalla vakavuudella. Venäjän, Hamasin ja Israelin osoittama välinpitämättömyys sodan sääntöjä kohtaan ja kansainvälisen yhteisön kyvyttömyys puuttua

niiden rikkomiseen on nostanut esiin laajemman kysymyksen sääntö- ja sopimus pohjaisen järjestelmän toimivuudesta (Kauffmann 2023).

Nato-jäsenyyttä seuranneet kahdeksan kuukautta ovat olleet myös Suomen turvallisuuden kannalta jännitteistä aikaa. Lokakuun alussa havaittiin Suomenlahden Balticconnector-kaasuputken ja datakaapeleiden rikkoutuneen, mikä herätti keskustelua Venäjän ja Kiinan mahdollisesta osuudesta tapahtuneeseen. Kiinalaisaluksen tiedetään vaurioittaneen helmikuussa 2023 ankkurillaan merenalaisia datakaapeleita Taiwanissa. Balticconnectorin tutkinnassa on selvinnyt kyseessä olleen kiinalaisen rahtialuksen ankkurista johtunut vaurio, mutta vastuusuhteiden ja teon tahallisuuden osalta selvitystyö on edelleen kesken. Sama pätee syyskuussa 2022 tapahtuneeseen Nord Stream -kaasuputken räjäytykseen, jonka tekijäryhmällä on arvioitu olleen yhteyksiä Ukrainaan (Ashford 2023).

Marraskuun alussa Rajavartiolaitos kertoi julkisuuteen, että Kaakkois-Suomen ja Pohjois-Karjalan rajanylityspaikoille oli elokuusta lähtien saapunut aikaisempaa huomattavasti enemmän kolmansien maiden siirtolaisia, joilta puuttui tarvittavia matkustusasiakirjoja. Orpon hallitus linjasi pääministerin ilmoituksella kyseessä olevan Suomen turvallisuutta uhkaava vaikuttamisoperaatio, jossa Venäjän viranomaiset kuljettavat järjestelmällisesti turvapaikanhakijoita Suomen raja-asetuille (PI 1/2023 vp). Valtioneuvosto päätti ensin rajanylityspaikkojen osittaisesta sulkemisesta kolmeksi kuukaudeksi ja runsas viikko sen jälkeen koko itärajan sulkemisesta joulukuun puoleenväliin asti (Valtioneuvosto 2023b, c). Päätöstä edelsi laaja keskustelu oikeusvaltioperiaatteen noudattamisen ja kansainvälisten ihmisoikeussopimusten noudattamisen yhteensovittamisesta turvallisuuden takaamisen kanssa. Erityisen ongelmallisena on pidetty tulokulmaa, jossa ihmisoikeudet nähdään turvallisuuden rinnalla toisarvoisina sen sijaan, että niiden katsottaisiin tukevan toisiaan (Mattila ja Pirjatanniemi 2023). Joulukuun puolessavälissä valtioneuvosto päätti ylimääräisessä istunnossaan jatkaa kuukaudella rajoituksia kahta rajanylityspaikkaa lukuun ottamatta (valtioneuvosto 2023e). Kun välineellistetyn maahantulon havaittiin jatkuvan, valtioneuvosto teki 14.12. uuden päätöksen sulkea koko itäraja uudelleen kuukaudeksi (valtioneuvosto 2023d).

Lähestyvät presidentinvaalit käydään siten kontekstissa, jota luonnehtivat sekä laajemmat maailmanpoliittiset myllerrykset että Suomen kannalta konkreettiset turvallisuusriskit samanaikaisesti kun taustalla vaikuttavat laajat koko ihmiskuntaa koskevat uhat, kuten ilmastonmuutos, luontokato, alueiden sisäisen ja välisen taloudellisen ja sosiaalisen eriarvoisuuden syveneminen. Näiden yhdistelmä aiheuttaa painetta erityisesti etelästä pohjoiseen suuntautuvalla muuttoliikkeelle. Myös ydinase-eskalaation riski on kasvanut. Koko 2020-luvulle onkin ollut tyypillistä, että toisiaan seuraavat ja vahvistavat kriisit tulevat edellisten ratkaisematta olevien ongelmien päälle (World Economic Forum 2023). Monikriisinen toimintaympäristö synnyttää etenkin nuoremmilla sukupolvilla huolta, näköalattomuutta ja monialaisia turvallisuustarpeita. Tämä vahvistaa osaltaan kokonaisvaltaista turvallisuusparadigmaa (Turvallisuuskomitea 2023) ja toisaalta laajentaa kriisinhallintaan osallistuvien toimijoiden kirjoa kattamaan esimerkiksi kansalliset keskuspankit, jotka olivat koronapandemian hoitamisessa merkittävässä roolissa (Batemann & van't Klooster 2023; Gabor 2021; Lindberg ja Ronkainen 2023).

Presidentinvaalit tarjoavat mahdollisuuden käydä monipuolista ja syvällistä keskustelua ulko-, turvallisuus- ja puolustuspoliittisista kysymyksistä. Mitkä ovat tällä hetkellä ja tulevaisuudessa keskeisiä turvallisuusuhkia, miten Suomi voi osana länsiliittoumaa vaikuttaa niiden ehkäisemiseen ja

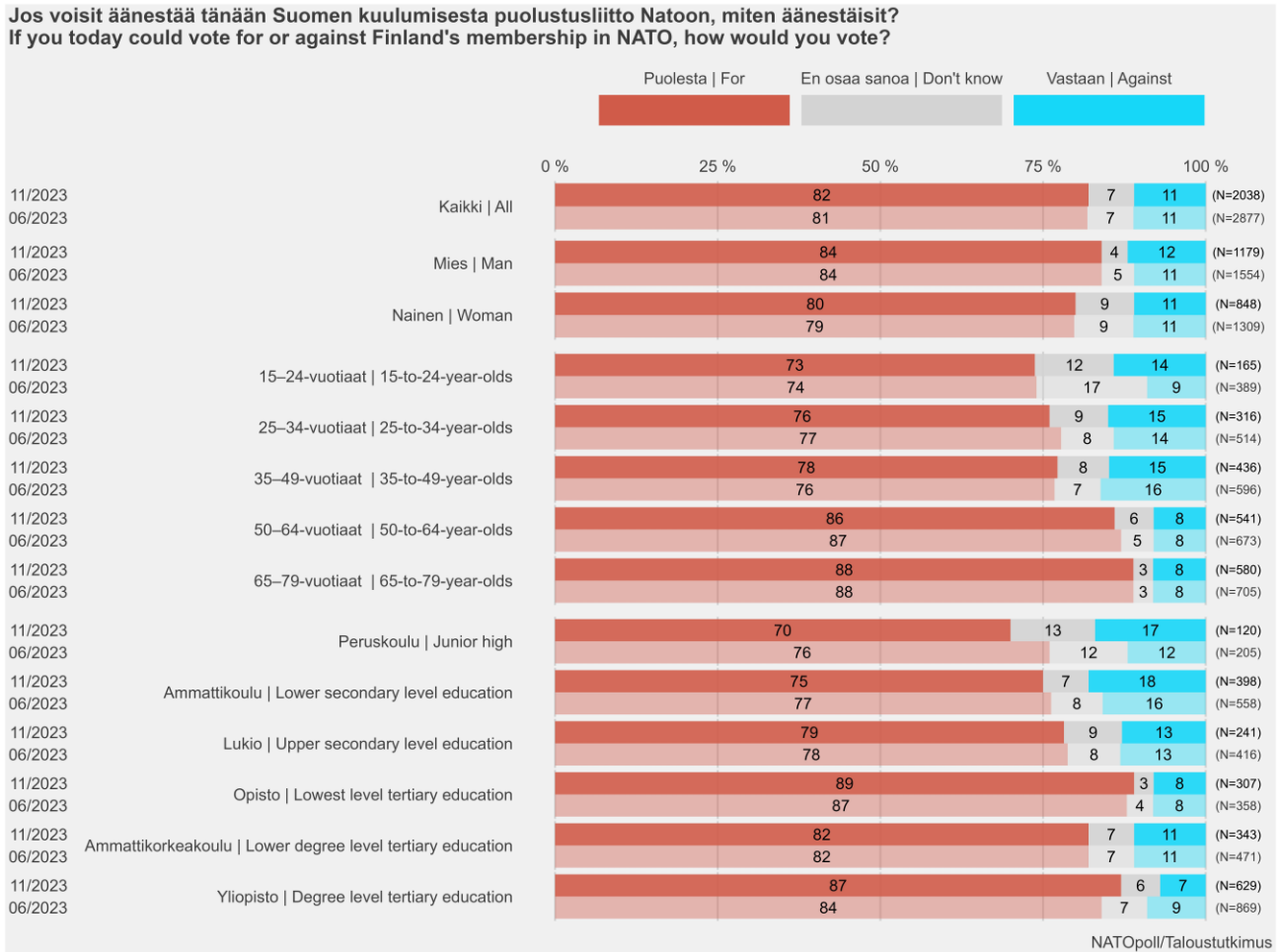
millaiset omat turvallisuuspoliittiset valintamme tukevat tätä parhaiten? Presidentin perustuslailliset valtaoikeudet keskittyvät ulko- ja turvallisuuspolitiikkaan ja presidentti edustaa Suomea myös Naton huippukokouksissa. Tämä näkyy myös äänestäjien presidentin tehtävään kohdistamisessaan odotuksissa. Elinkeinoelämän valtuuskunnan EVAn (2023a) kyselyssä “ulkosuhteiden ammattilainen” nousi esiin presidentin tärkeimpänä roolina yhdessä kansakunnan keulakuvana toimimisen ohella. Äänestäjien arvostuksia heijastellen myös ehdokkaiden profiileissa painottuu ulkopoliittinen kokemus. Ulko- ja turvallisuuspolitiikan tärkeyttä presidentinvaaleissa korostaa lisäksi se, että kevään 2023 eduskuntavaalit käytiin vahvasti kansallisen talouspolitiikan ympärillä. Nato-Suomen rooli nopeasti muuttuvassa geopoliittisessa ja -ekonomisessa toimintaympäristössä ei siten ole toistaiseksi ollut keskeisenä teemana yksissäkään vaaleissa ja kansalaisten demokraattisen kontrollin ulottuvilla.

Suomen rooli Nato-jäsenenä on vasta kehittymässä ja lisäksi politiikan asialistalle ilmaantuu uusia turvallisuuskysymyksiä ratkaistavaksi. Näistä on tärkeää käydä avointa ja kiistojakin kaihtamatonta julkista keskustelua, mikä on edellytys sille, että päätökset ovat demokraattisesti kestäväällä pohjalla. Turvallisuuspolitiikalle ominainen yksimielisyyden vaaliminen voi olennaisesti heikentää päätöksenteon tietopohjaa ja edellytyksiä tehdä tulevien sukupolvien kannalta pitkäjänteistä politiikkaa (Wass 2023). Tietyt politiikkakehykset saattavat silloin painottaa, kuten kevään 2022 Nato-keskustelussa sotilasliiton hahmottaminen arvoyhteisönä. Samalla toiset, kuten ydinase-eskalaation riskiin liittyvä kehys, voivat jäädä taka-alalle. Tämän lisäksi kriisitilanteissa päätöksenteon keskittämistä ja tiedon salaamista perustellaan tarpeella varmistaa tehokas toimintavalmius ja päätöksentekokyky. Hallitus perusteli esimerkiksi nopeita vastauksia Venäjän toimille Suomen itärajalta salaisilla tiedustelutiedoilla, joista ei ole mahdollista käydä julkista keskustelua.

Nato-jäsenyyden kannatuksen kehittyminen

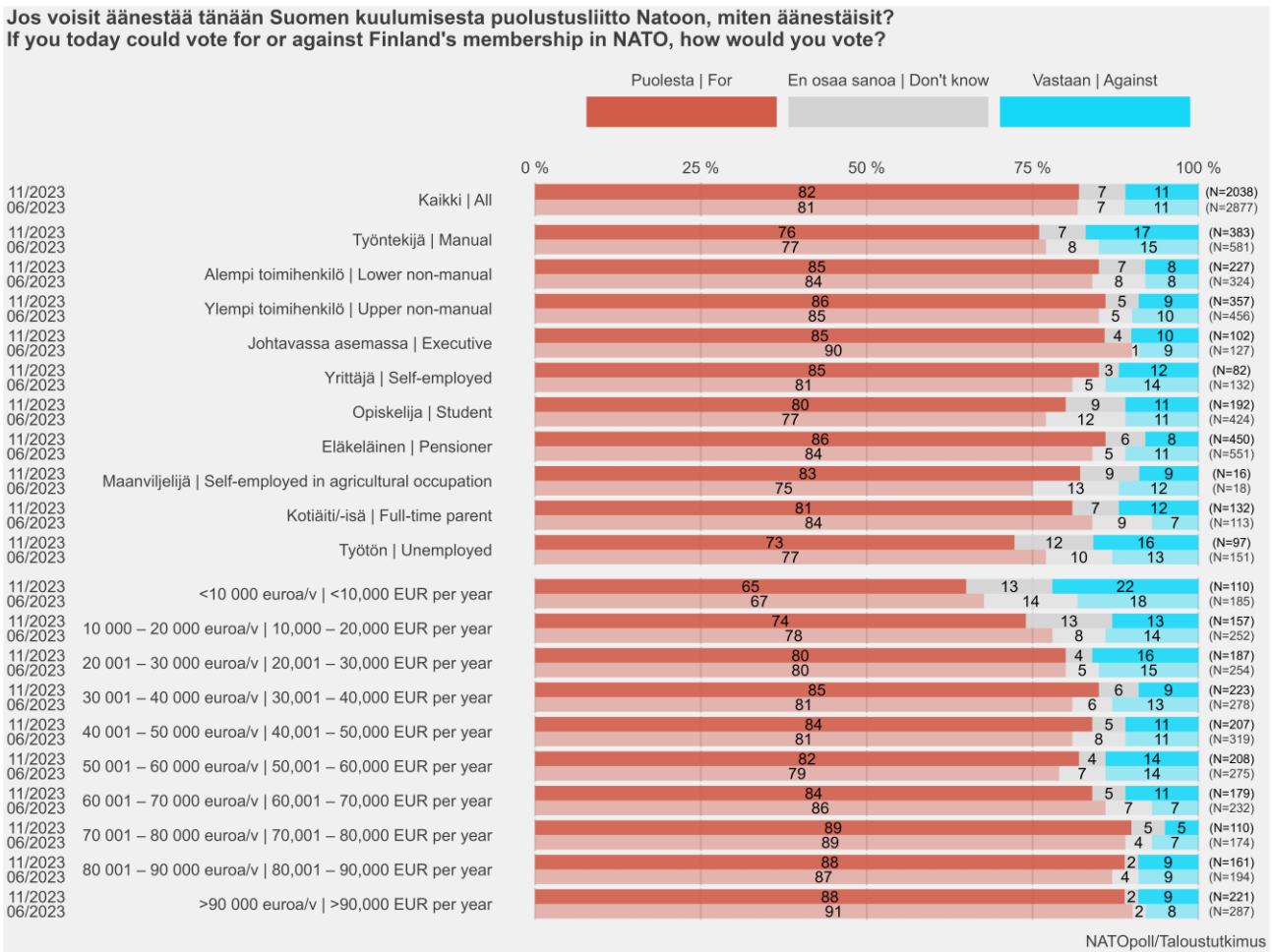
Tarkastelemme ensin Naton kannatuksen kehitystä suomalaisten keskuudessa sosioekonomisen aseman (kuviot 1a ja 1b), poliittisen orientaation (kuvio 1c) ja puoluekannan mukaan. Vertailun pohjana toimii kesäkuussa kerätty kyselyaineistomme (n=2 877). Marraskuussa tehtyyn kyselyyn vastasi alkuperäisestä joukosta 2 038 suomalaista (71 %). Kysymyksenmuotoilu on sama kuin mitä Nato käyttää omissa kansalaiskyselyissään. Naton tuoreimmassa vuoden 2023 huhti-toukokuussa toteutetussa kyselyssä puolustusliiton kannatus oli käytännössä pysynyt ennallaan verrattuna vuoden takaiseen kyselyyn, joka osoitti mittaushistorian korkeimpia kannatuslukuja. Nyt keskimäärin 70 prosenttia jäsenmaiden kansalaisista äänestäisi Natossa pysymisen puolesta, 14 prosenttia eron puolesta ja 16 prosenttia ei osannut sanoa kantaansa (NATO Audience Research 2023). Myöskään yksittäisissä jäsenmaissa kannatus ei ole huomattavasti vaihdellut vuoden takaisesta lukuun ottamatta Unkaria, jossa jäsenyyden puolesta äänestävien osuus on laskenut 84 prosentista 74 prosenttiin (NATO Audience Research 2022, 2023).

Kuvio 1a. Nato-jäsenyyden kannatuksen kehittyminen sukupuolen, iän ja koulutuksen mukaan (%).

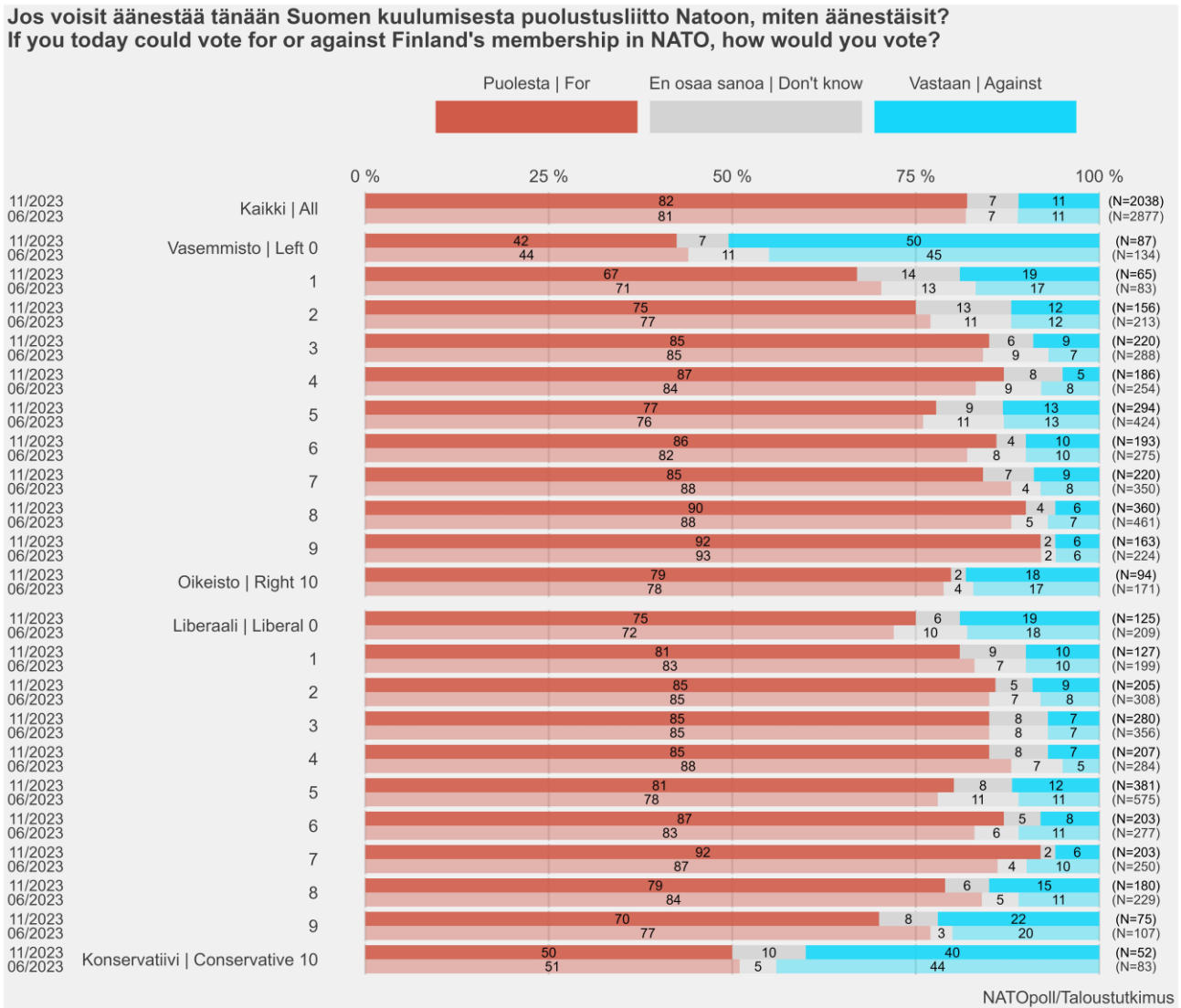
Kuviosta 1a nähdään, että havainto kannatuksen pysyvyydestä istuu myös Suomeen: Naton kannatus on säilynyt samalla tasolla kuin edellisessä mittauksessamme Vilnan huippukokouksen alla. Tältä osin paneeliaineistomme tuottaa eri tuloksen verrattuna Elinkeinoelämän valtuuskunnan EVAn (2023b) tuoreeseen tulokseen, jossa Naton kannatus oli noussut ennätystasolle kevään 2023 notkahduksen jälkeen. Suomalaisten Nato-myönteisyys on myös huomattavasti Nato-maiden keskiarvoa korkeampaa.

Kuvio 1b. Nato-jäsenyyden kannatuksen kehittyminen ammattiaseman ja tulojen mukaan (%).

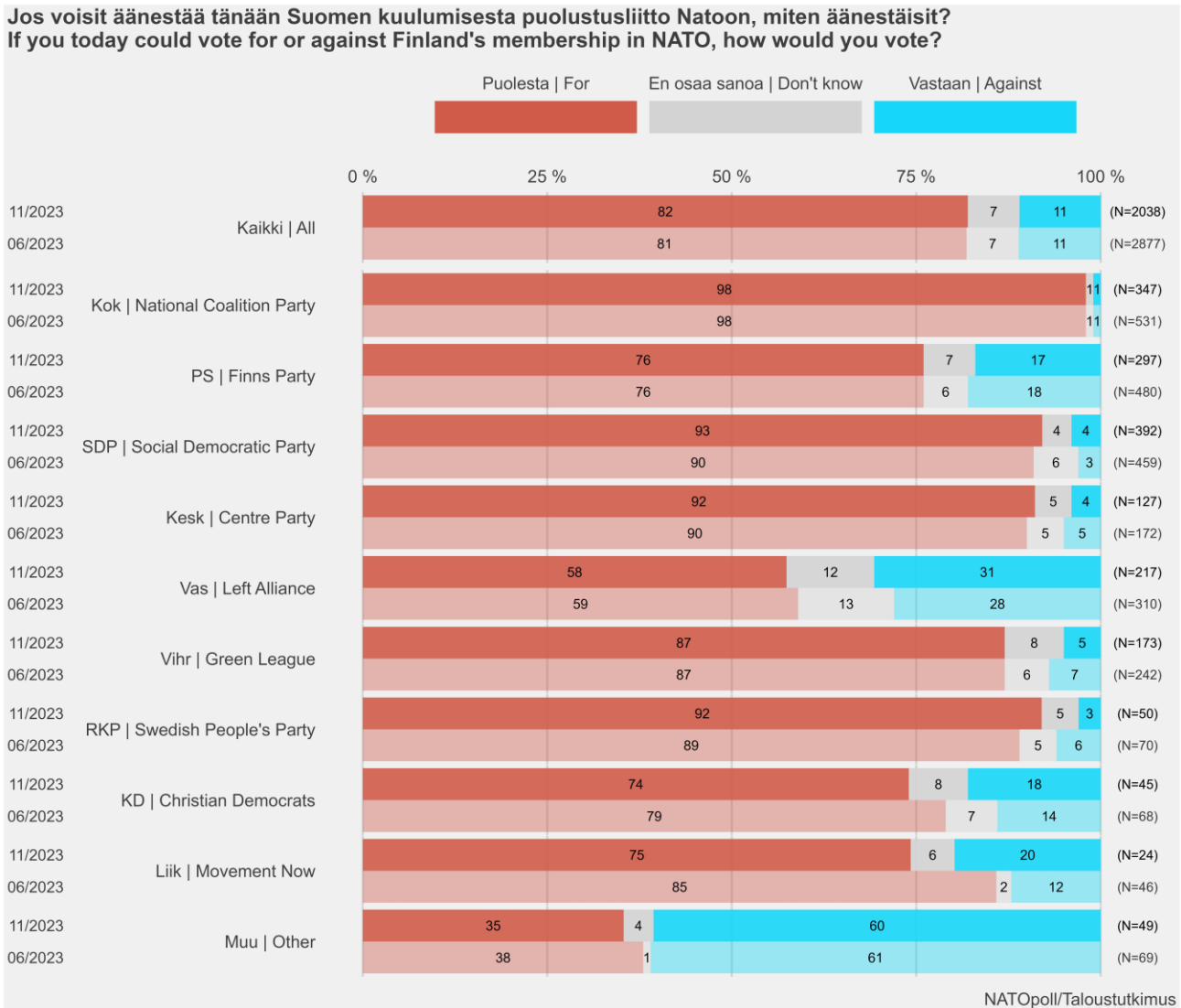
Kuvioista 1a ja 1b nähdään, että sosioekonomiset erot suhtautumisessa puolustusliiton jäsenyyteen ovat säilyneet ennallaan. Korkeasti koulutetut, ylemmissä ammattiryhmissä toimivat ja eniten ansaitsevat ovat huomattavasti Nato-myönteisempiä kuin perusasteen koulutuksen saaneet, työntekijäammateissa toimivat, työttömät ja tulojakauman alapäähän sijoittuvat kansalaiset. Myös aiemmat tutkimukset ovat korostaneet Nato-kannatuksessa ilmeneviä eroja koulutusryhmien välillä (Weckman 2023). Ainoa merkille pantava muutos on tapahtunut perusasteen koulutuksen saaneilla, joiden jo aiemmin keskimääräistä matalampi Nato-kannatus on laskenut tuntuvasti viidessä kuukaudessa (−6 %-yksikköä) (kuvio 1a).

Kuvio 1c. Nato-jäsenyyden kannatuksen kehittyminen poliittisen orientaation mukaan (%).

Samoin kuin kesän kynnyksellä, asennoituminen Natoon erottelee suomalaisia myös poliittisen kannan mukaisesti. Kannatus on korkeampaa itsensä oikeistolaisiksi mieltävien keskuudessa (kuvio 1c). Puolet itseään täysin vasemmistolaisina pitävistä äänestäisi Suomen Nato-jäsenyyttä vastaan, kun taas vahvasti oikeistolaisiksi itsensä mieltävistä suuri enemmistö on jäsenyyden takana. Liberaali-konservatiivi-ulottuvuudella vahvin kannatus painottuu itsensä keskelle sijoittaviin. Kielteisimmin suhtautuvat itsensä konservatiivisimpaan laitaan sijoittavat.

Kuvio 1d. Nato-jäsenyyden kannatuksen kehittyminen puoluekannan mukaan (%)

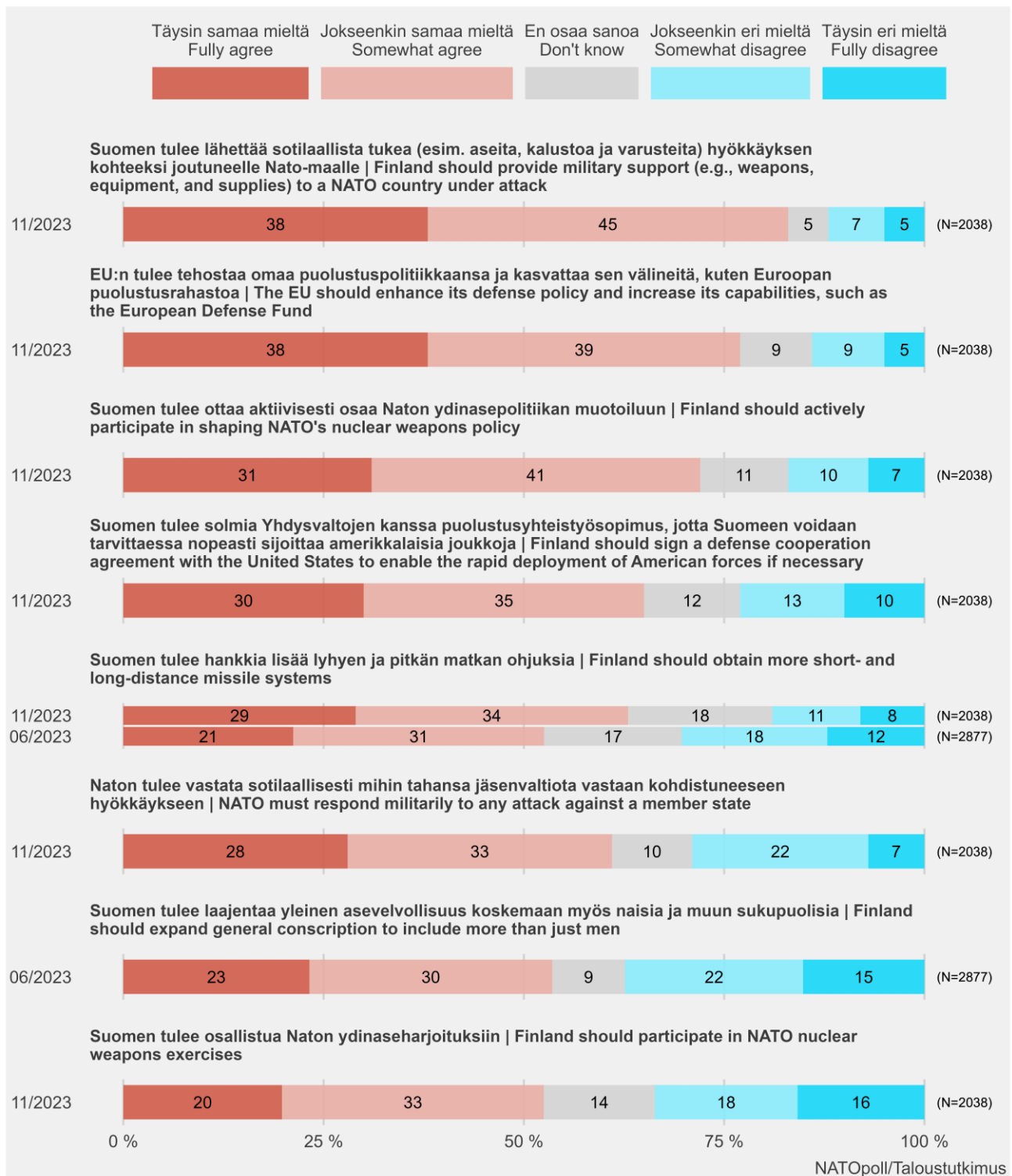

Suhtautuminen Nato-jäsenyyteen ei erottele äänestäjiä hallitus–oppositio-jaon mukaisesti, vaan molempien ryhmien sisällä on huomattavaa hajontaa. Kokoomuksen äänestäjistä käytännössä kaikki tukevat Suomen Nato-jäsenyyttä (98 %). Kannatus on hyvin korkea myös RKP:n äänestäjillä (92 %). Sen sijaan hallituskumppaneista perussuomalaisien (76 %) ja kristillisdemokraattien äänestäjien (74 %) suhtautuminen on selvästi kriittisempää. Oppositiopuolueista vasemmistoliiton äänestäjistä jäsenyyden kannalla on edelleen vain runsas puolet SDP:n ja keskustan kannattajien ollessa hyvin Nato-myönteisiä. Huomionarvoista on myös se, miten tasaisena suurten puolueiden äänestäjien Nato-kannat ovat pysyneet. Toisaalta vasta ajan myötä selviää, onko vielä kyse kuherruskuukaudesta vai syvemmästä sitoutumisesta siihen, että Nato on pysyvä osa Suomen puolustusratkaisua.

Näkemykset Suomen turvallisuus- ja puolustuspoliittisista valinnoista

Kuvioissa 2a ja 2b on tarkasteltu kansalaisten näkemyksiä Natoa, Eurooppaa ja Suomea koskevista turvallisuus- ja puolustuspoliittisista ratkaisuista. Kysymyksistä osa on samoja kuin edellisessä mittauksessa ja osa puolestaan syksyn aikana erityisen ajankohtaisiksi nousseita teemoja.

Kuvio 2a. Näkemykset Suomen turvallisuus- ja puolustuspoliittisista valinnoista (%).

Ensimmäinen kokonaisuus liittyy Naton tehtäviin ja Suomen omaksuma rooliin puolustusliiton jäsenenä. Kansalaisten näkemyksissä heijastuu vahva vastavuoroisuus sen osalta, että Suomella katsotaan olevan velvollisuus olla tarvittaessa toisten puolustusliiton jäsenten tukena. Neljä viidesosaa on joko täysin tai jokseenkin samaa mieltä sen kanssa, että Suomen tulee lähettää aseita, kalustoa ja tarvikkeita hyökkäyksen kohteeksi joutuneelle maalle. Vastaavasti runsas enemmistö (61 %) odottaa

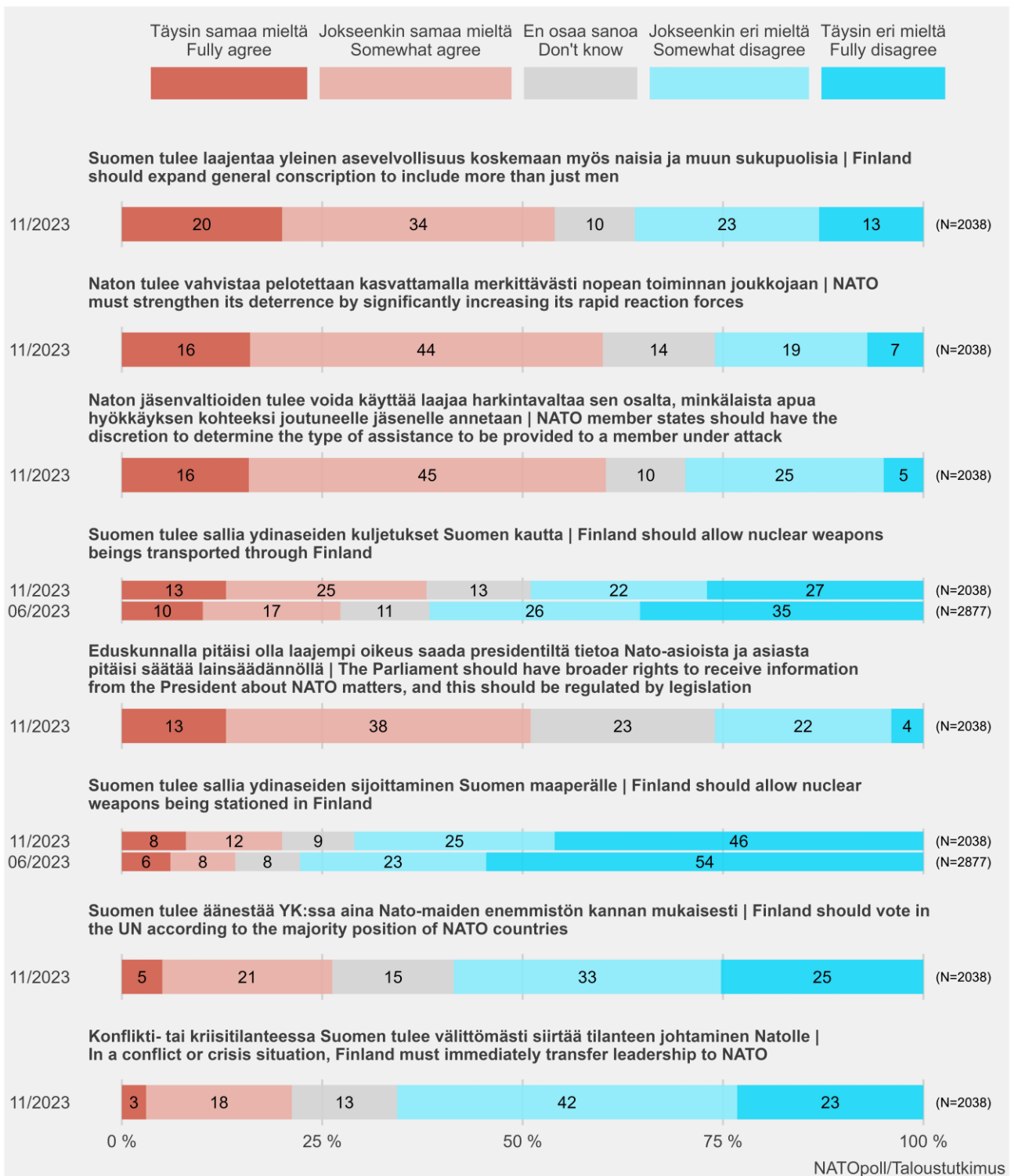
Naton vastaavan sotilaallisesti mihin tahansa jäsenvaltiota vastaan kohdistuneeseen hyökkäykseen, vaikka jäsenvaltioille halutaankin jättää harkintavaltaa avun sisällön osalta (61 %). Tämän voi tulkita myös osoituksena Nato-tietoisuuden korkeasta tasosta: Natoon kohdistetut odotukset ovat linjassa sen toimintaperiaatteita koskevien linjausten kanssa.

Suomalaiset haluavat myös vahvan Naton: 60 prosenttia katsoo, että Naton tulisi lisätä merkittävästi pelotettaan vahvistamalla nopean toiminnan joukkojaan. Lisäksi nähdään tärkeänä, että Suomi on puolustusliiton aktiivinen jäsen. Lähes kolmen neljäsosan (72 %) mielestä Suomen tulee ottaa aktiivisesti osaa Naton ydinasepolitiikan muotoiluun. Puolet vastaajista katsoo, että Suomen tulisi olla mukana myös Naton ydinaseharjoituksissa. Tämä on vastoin ydinasekysymystä käsitelleen suomalaisen asiantuntijaryhmän suositusta, jonka mukaan Naton tavanomainen asevoima tarjoaa riittävän suorituskyvyn hyökkäysten puolustamiseksi (Yle 2023b). Tältä osin suhtautumisessa Nato-jäsenyyteen on paljon yhtymäkohtia etenkin EU-jäsenyyden alkuaikoihin: yhteisten pelisääntöjen noudattaminen koetaan tärkeäksi ja Suomen halutaan olla mukana kaikissa ytimissä ja neuvottelupöydissä näitä sääntöjä muodostettaessa (Raunio ja Tiilikainen 2003). Toisaalta Suomella halutaan kuitenkin säilyttää itsenäinen harkintavaltaa. Ainoastaan neljäsosa vastaajista (26 %) katsoo, että Suomen tulisi äänestää YK:ssa aina Nato-maiden enemmistön kannan mukaisesti. On oletettavaa, että vastauksissa heijastuu myös asiasta lokakuun lopussa käyty keskustelu Suomen äänestettyä Ison-Britannian, Italian ja Saksan tavoin tyhjää Gazan tulitaukoa vaativassa päätöslauselmassa.

Ydinaseissa kulkee kuitenkin raja suomalaisten muuten korkeassa valmiudessa hyväksyä puolustusliiton jäsenyydestä mahdollisesti seuraavat muutokset. Naton virallinen kanta on, että Nato on ydinaseita omistava liitto ja ydinaseet ovat siten tärkeä osa Naton pelotetta. Nato ei kuitenkaan vaadi, että sen jäsenet hyväksyisivät ydinaseita omalle maaperälleen. Esimerkiksi Norja ja Tanska ovat kieltäytyneet sijoittamasta ydinaseita maaperälleen eivätkä salli ydinaseita kantavien lentokoneiden tulla ilmatilaansa. Nato on myös luvannut Venäjälle, että se ei pitäisi ydinaseita "uusissa" jäsenmaissaan, jolla tarkoitetaan käytännössä vuonna 1999 tai sen jälkeen liittyneitä Itä-Euroopan valtioita. Näissä valtioissa ei nykyisellään säilytetä ydinaseita (Bell 2018). Yhdysvaltojen muissa liittouman maissa olevat ydinaseet sijaitsevat tällä hetkellä Alankomaissa, Belgiassa, Italiassa, Saksassa ja Turkissa (Kütt ja Mian 2022).

Enemmistö suomalaisista suhtautuu edelleen kriittisesti ydinaseisiin osana Nato-jäsenyyttä, mutta asenteissa on tapahtunut merkille pantavaa loiventumista. Kun kesäkuussa vain 27 prosenttia oli valmis sallimaan ydinaseiden kuljetukset Suomen kautta, osuus on noussut viidessä kuukaudessa 38 prosenttiin. Vastaavasti viidesosa on nyt valmis sijoittamaan ydinaseita Suomen maaperälle, mikä on lähes kaksinkertainen määrä kesän alkuun verrattuna (14 %). Tämän voi nähdä selkeänä osoituksena yleisen turvallisuuskehyksen mukaan dynaamisesti kehittyvästä kansalaismielipiteestä. Ydinaseiden sijoittaminen Suomeen on varsin epätodennäköistä tämänhetkisessä tilanteessa (Kerttunen 2023). On kuitenkin hyvä huomata, että vaikka Suomi on ollut ydinsulkusopimuksen (Non-Proliferation of Nuclear Weapons, NPT) jäsen vuodesta 1967, se ei ole muiden Nato-maiden tavoin allekirjoittanut uutta YK:n ydinkieltosopimusta (Treaty on the Prohibition of Nuclear Weapons, TPNW) (Amadae 2024). Sopimus kieltää siihen liittyneiltä valtioilta ydinaseiden kehittämisen, testaamisen, kuljettamisen, hallussapidon, säilyttämisen, käytön ja käytöllä uhkailun (Lindgren 2022).

Kuvio 2b. Näkemykset Suomen turvallisuus- ja puolustuspoliittisista valinnoista (%).

Toinen kuvioista 2a ja 2b esiin piirtyvä kokonaisuus liittyy Nato-jäsenyyteen nivoutuviin tai sitä täydentäviin puolustusratkaisuihin. Suomalaiset suhtautuvat myös hyvin myönteisesti kahdenväliseen puolustusyhteistyöhön Yhdysvaltojen kanssa, minkä on katsottu vahvistavan Suomen turvallisuutta ja edistävän Nato-jäsenyyden velvoitteiden toimeenpanoa (ulkoministeriö 2023b). Kaksi kolmasosaa (65 %) katsoo, että Suomen tulee solmia Yhdysvaltojen kanssa kahdenkeskinen

puolustusyhteistyösopimus (Defence Cooperation Agreement, DCA), joka muodostaa institutionaalisen ja juridisen kehyksen käytännön puolustusyhteistyölle (Kinne 2018). Yhdysvalloilla on vastaavia sopimuksia useiden Nato-liittolaisten kanssa, mukaan lukien Baltian maat, Bulgaria, Puola, Romania ja Unkari. Itä-Euroopan maissa keskustelut sopimusten sisällöstä ovat koskeneet yleensä kysymyksiä Yhdysvaltojen joukkojen mahdollisuuksista liikkua sopijaosapuolen maaperällä ja siihen liittyvään toimivaltaan sekä joukkojen oikeudelliseen asemaan. Sopimukset ulottuvat myös esimerkiksi verotukseen ja ympäristönsuojeluun nivoutuviin asioihin (Baksa 2019). Suomi ja Yhdysvallat allekirjoittivat sopimuksen 20.12.2023. Sopimusasiakirjassa Suomi ja Yhdysvallat sopivat viidestätoista puolustusvoimien alueesta, joita Yhdysvaltojen joukot voivat käyttää vierailu-, koulutus-, harjoittelu-, tuki- ja huoltotehtäviin. Tämän lisäksi alueita on mahdollista käyttää Yhdysvaltojen materiaalien sijoittamiseen ennakolta (valtioneuvosto 2023a). Toisin kuin Norjan vastaavassa sopimuksessa ydinaseita ei erikseen rajata pois (Helsingin Sanomat 2023a). Ydinräjähteiden maahantuonti on tosin kielletty Suomen ydinenergialaissa (puolustusministeriö 2023).

Naton ja Yhdysvaltojen kanssa tehtävän yhteistyön rinnalla myös EU:n yhteinen puolustuspolitiikka koetaan tärkeäksi. Kolme neljäsosaa (77 %) suomalaisista pitää tarpeellisenä tehostaa EU:n puolustuspolitiikkaa ja panostaa sen välineisiin, kuten Euroopan puolustusrahastoon. Tausta-aineiston tarkastelu osoittaa, että asiassa vallitsee ilmeinen jakolinja hallituspuolueiden kesken. Kokoomuksen ja RKP:n äänestäjiltä EU:n omaan turvallisuuteen panostaminen saa huomattavaa kannatusta (83 ja 85 %) kun etenkin kristillisdemokraattien (56 %) ja myös perussuomalaisten (67 %) äänestäjät suhtautuvat tähän jonkin verran varauksellisemmin.

Myönteinen suhtautuminen EU:n oman puolustuksen parantamiseksi voi osaltaan heijastella varautumista siihen, että Yhdysvaltojen panostus Euroopan turvallisuuden takaamiseen saattaa tulevaisuudessa ohentua. Toisaalta Nato ja EU tekevät myös runsaasti puolustusyhteistyötä ja 22 Naton 27 nykyisestä jäsenvaltiosta on myös unionin jäseniä. EU:lla kuten Natolla on yhteistä puolustusta koskeva lauseke, mutta tämä on usein nähty Naton puolustuslauseketta heikompana, sillä EU:lla ei ole Naton tavoin operatiivisia suunnitelmia kriisitilanteita varten (Virkkunen 2022). EU:n puolustusyhteistyö ei myöskään ole ollut yhtä tiivistä kuin Naton, mutta se on selvästi tiivistynyt Venäjän Ukrainaan kohdistaman hyökkäyssodan myötä. EU on laatinut virallisen puolustusstrategian, ohjannut enemmän varoja Euroopan rauhanrahastolle Ukrainan tukemiseksi ja lisännyt yhteisiä puolustushankintoja (Fiott 2023).

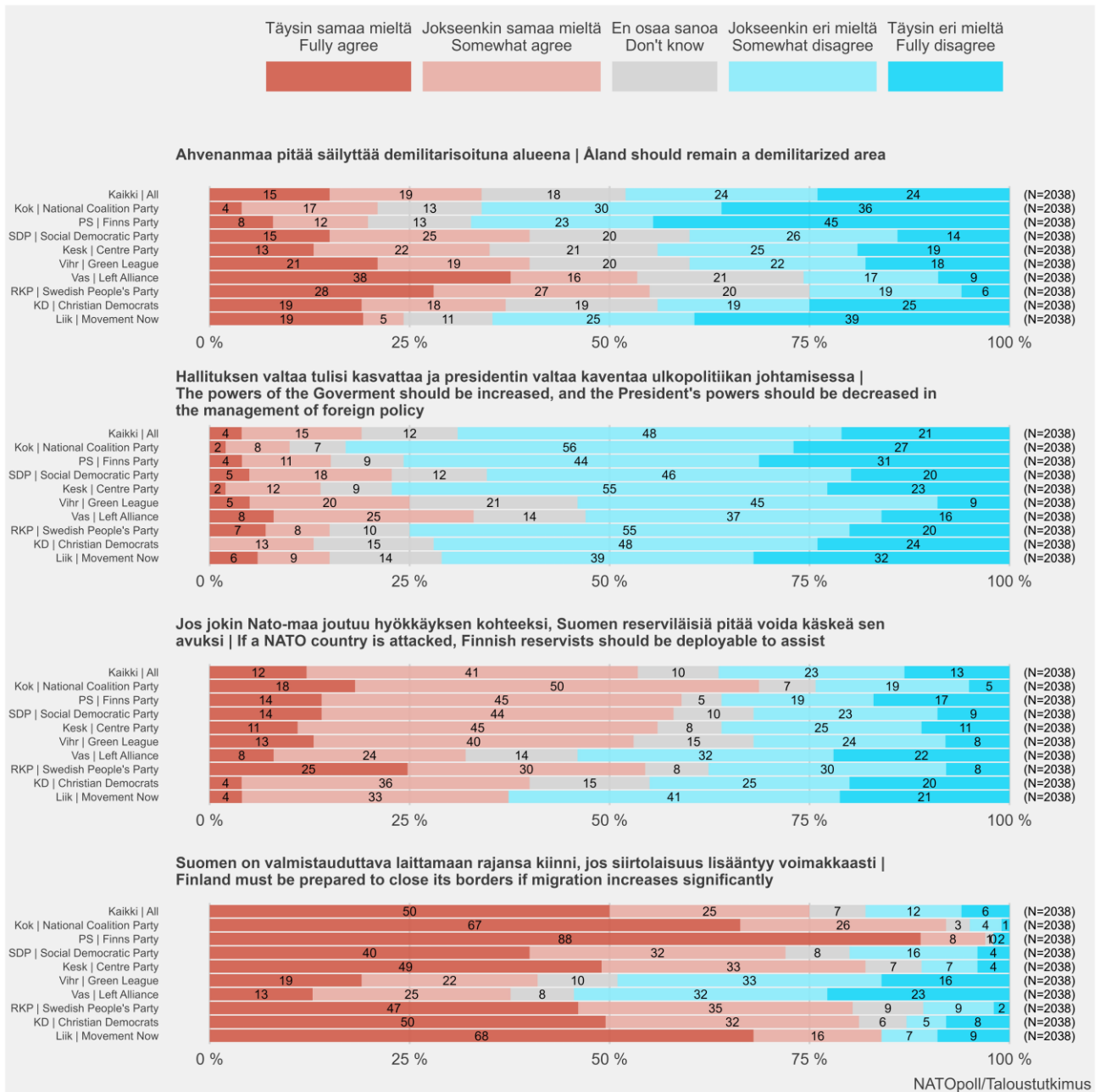
Kolmas kokonaisuus on Suomen oma toiminta puolustuskyvyn vahvistamiseksi. Tältä osin erityisen kiinnostava havainto liittyy lyhyen ja pitkän matkan ohjusten hankintoihin. Kun kesäkuussa niiden lisäämistä kannatti runsas puolet (52 %), osuus on noussut 63 prosenttiin viidessä kuukaudessa. Asevelvollisuuden laajentaminen koskemaan muitakin kuin miehiä saa edelleen varsin vankkaa kannatusta (54 %). Suomella halutaan myös säilyttää selkeästi oma puolustuspoliittinen toimijuus. Ainoastaan viidesosa (21 %) katsoo, että konflikti- tai kriisitilanteissa Suomen tulisi välittömästi siirtää tilanteen johtaminen Natolle. Turvallisuus- ja puolustuspolitiikan sisäisten valtasuhteiden ja toimintamallien selkiyttäminen nähdään myös tärkeäksi. Puolet (51 %) vastaajista katsoo, että eduskunnalla tulisi olla oikeus saada presidentiltä tietoa Nato-asioista ja että tämä vaatisi tuekseen lainsäädäntöä. Perustuslain (731/1999, 93 §) mukaan eduskunnalla on oikeus ulkoasiainvaliokunnan pyynnöstä saada valtioneuvostolta selvitys ulko- ja turvallisuuspolitiikkaa koskevista asioista.

Perustuslaki (731/1999, 97 §) mainitsee erikseen menettelyt Euroopan unionin eri toimintojen osalta, mutta se ei toistaiseksi sisällä vastaavia säädöksiä Natosta. Suomea Naton huippukokouksissa edustavalla presidentillä ei siten ole suoraa velvollisuutta antaa eduskunnalle etu- tai jälkikäteen tietoa Natoa koskevista kysymyksistä, mikä on nostanut esiin keskustelun tarpeesta varmistaa eduskunnan tiedonsaantioikeus (Raunio 2023). Muodollisten käytäntöjen puute tekee kysymyksestä erityisen ajankohtaisen valittaessa uutta presidenttiä. Helsingin Sanomien (2023b) laatimassa kyselyssä puolueista SDP, vasemmistoliitto ja vihreät kannattavat nykyistä laajempaa lakiin kirjoitettua tiedonsaantioikeutta. Kristillisdemokraatit vastasivat ehkä ja kokoomus, perussuomalaiset, keskusta, RKP ja Liike Nyt eivät kannattaneet. Puolueiden kantojen jakautuessa nykyisellä hallitus–oppositio-linjalla on epätodennäköistä, että asiaa lähdetäisiin lähitulevaisuudessa edistämään lainmuutoksella. Kaikki puolueet halusivat myös pitää kyselyssä kiinni nykyisestä mallista, jossa presidentti edustaa Suomea Naton huippukokouksissa.

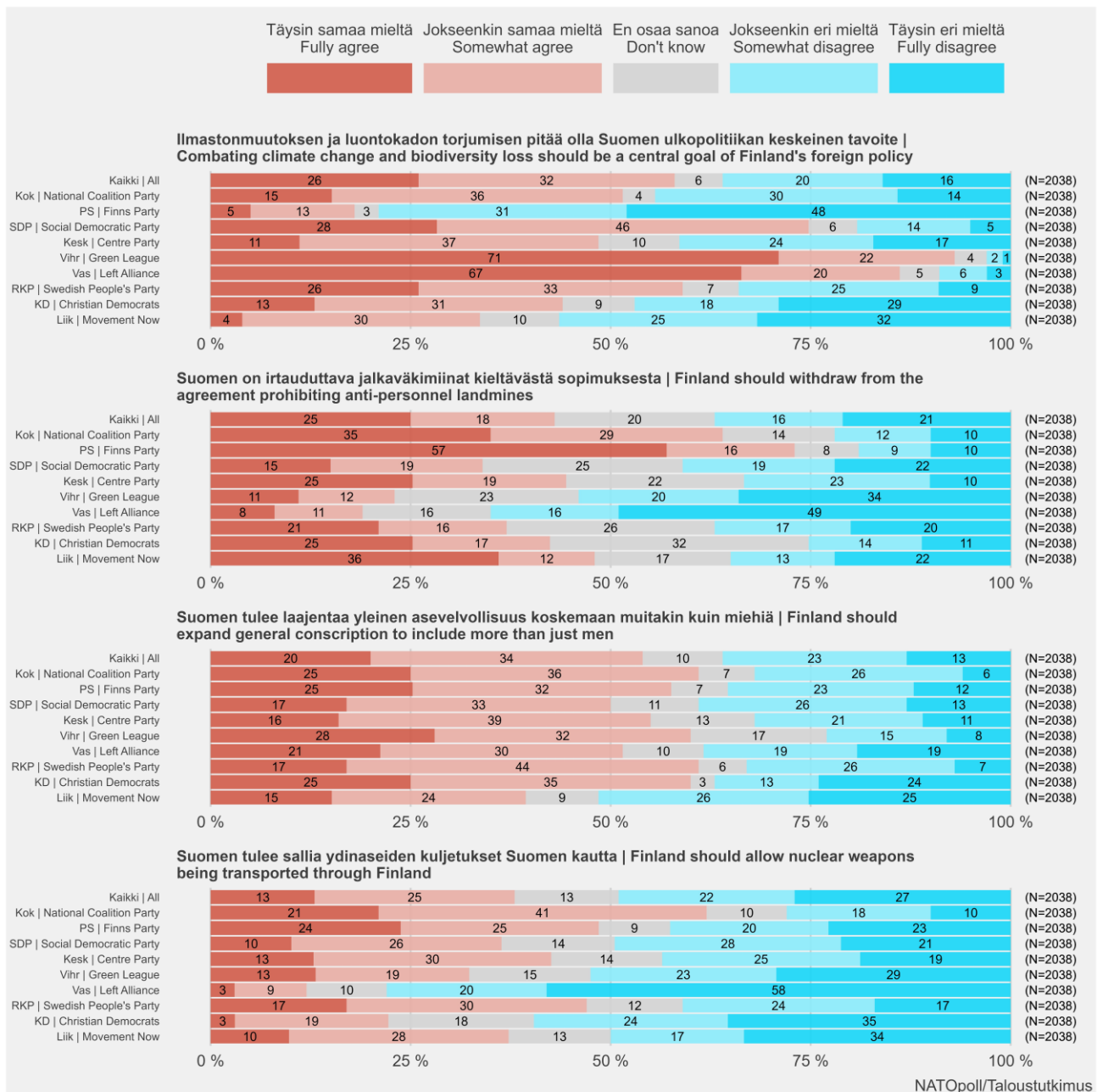
Puolueiden kannattajien ja presidenttiehdokkaiden turvallisuus- ja puolustuspoliittisten näkemysten yhtenäisyys

Kuvioissa 3a ja 3b on esitetty kansalaisten näkemyksiä puoluekannan mukaan samoihin turvallisuus- ja puolustuspolitiikkaa koskeviin kysymyksiin kuin jotka esitettiin presidentinvaalien ehdokkaille Helsingin Sanomien vaalikoneessa (kuviot 4a ja 4b). Osa kysymyksistä oli mukana NATOpoll-projektin ensimmäisessä, kesäkuussa toteutetussa tiedonkeruussa.

Kuvio 3a. Näkemykset Suomen turvallisuus- ja puolustuspoliittisista valinnoista puoluekannan mukaan (%).

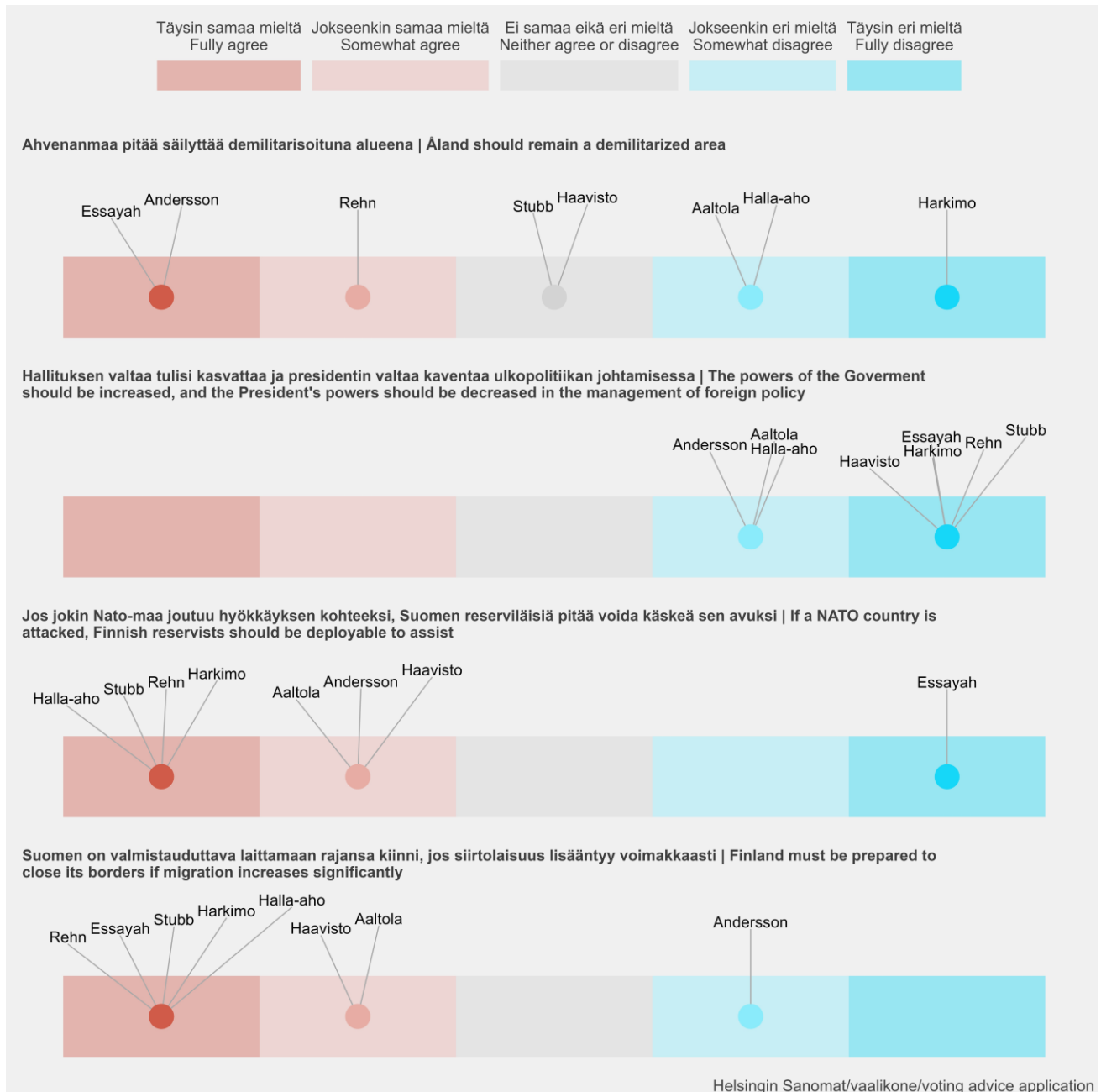

Kuvio 3b. Näkemykset Suomen turvallisuus- ja puolustuspoliittisista valinnoista puoluekannan mukaan (%).

Keskeinen havainto on, että osa turvallisuus- ja puolustuspoliittisista ratkaisuista jakaa voimakkaasti niin eri puolueiden äänestäjiä kuin myös presidenttiehdokkaita. Puolueen asettamat tai jonkin puolueen tukemat ehdokkaat ovat myös hyvin linjassa puolueen äänestäjien näkemysten kanssa. Ehdokkaita erotteluvia kysymyksiä ovat suhtautuminen Ahvenanmaan demilitarisointiin, jalkaväkimiinat kieltävään sopimukseen, ydinaseiden kuljetusten sallimiseen ja sukupuolineutraaliin asevelvollisuuteen (kuvio 4a ja 4b). Ilmastomuutoksen ja luontokadon torjunta ja rajojen sulkeminen voimakkaasti kasvavan siirtolaisuuden tilanteessa ovat puolestaan kysymyksiä, joissa äänestäjien näkemykset eroavat huomattavasti ehdokkaita enemmän. Presidentin ulkopoliittisten valtaoikeuksien säilyttämisen tärkeydestä sen sijaan aika lailla kaikki ovat yhtä mieltä.

Kuvio 4a. Presidenttiehdokkaiden näkemykset Suomen turvallisuus- ja puolustuspoliittisista valinnoista.

Selvästi jakavista teemoista Ahvenanmaan demilitarisoinnin kysymys (kuviot 3a ja 3b) on ollut toistuva keskustelunaihe Venäjän aggressiivisen ulkopoliitikan valossa. Ahvenanmaan demilitarisointi tarkoittaa sitä, että sotilaallinen läsnäolo maakunnassa ei ole sallittua eikä Ahvenmaata saa linnoittaa (ulkoministeriö 2023a). Suomi on sitoutunut vuonna 1921 tehtyyn Ahvenanmaan sopimukseen, jossa useat maat sopivat Ahvenanmaan demilitarisoinnista. Tämän lisäksi Suomi ja Venäjä ovat sitoutuneet vuonna 1940 Neuvostoliiton ja Suomen välillä solmittuun sopimukseen, jossa sovittiin Ahvenanmaan demilitarisoinnista. Molemmat osapuolet vahvistivat tämän uudelleen vuonna 1947 Pariisin rauhansopimuksessa ja myös EU on myös tunnustanut Ahvenanmaan erityisen aseman kansainvälisessä oikeudessa (Hannikainen ja Horn 1997). Kuten kuviosta 3a käy ilmi, ainoastaan kolmannes (34 %) kansalaisista katsoo, että Ahvenanmaa tulisi säilyä demilitarisoituna alueena. Tällä

kannalla ovat etenkin kokoomuksen, perussuomalaisten ja Liike Nytin äänestäjät siinä missä vasemmistoliiton ja RKP:n äänestäjät ovat vastakkaisella kannalla. Sama jako on nähtävissä myös presidenttiehdokkaissa, joskin Stubb ja Haavisto eivät asetu kummallekaan kannalle (kuvio 4a).

Kuvio 4b. Presidenttiehdokkaiden näkemykset Suomen turvallisuus- ja puolustuspoliittisista valinnoista.

Kansalaisista 43 prosenttia kannattaa Suomen irtisanoutumista jalkaväkimiinat kieltävästä Ottawan sopimuksesta, jonka Suomi ratifioi vuonna 2012 (kuvio 3b). Sopimus kieltää jalkaväkimiinojen käytön, keräyksen, tuotannon ja siirtämisen ja edellyttää olemassa olevien jalkaväkimiinojen tuhoamista (United Nations Treaty Collection 2023). Ennen sopimuksen ratifiointia käydyssä keskustelussa miinojen käyttämisen kannattajat korostivat, että jalkaväkimiinat ovat tärkeä osa Suomen puolustusta eikä niitä voida täysin korvata muilla asejärjestelmillä. Miinojen vastustajat

korostivat puolestaan miinojen aiheuttamaa inhimillistä kärsimystä ja korvaavien vaihtoehtojen kyvykkyyttä (Majamaa 2017). Perussuomalaisten äänestäjät ovat kaikista vahvimmin sopimuksesta irtisanoutumisen puolella (73 %) kuten myös puolueen presidenttiehdokas Jussi Halla-aho. Sopimuksessa pysymistä kannattavat eniten vasemmistoliiton (65 %) ja vihreiden (54 %) äänestäjät ja samaa mieltä ovat myös vasemmistoliiton Li Andersson ja vihreiden kannattama presidenttiehdokas Pekka Haavisto. Andersson on myös selkeästi puolueensa äänestäjien enemmistön (55 %) kannalla rajakysymyksessä: rajoja ei tule täysin sulkea, vaikka siirtolaisuus alkaisi kasvaa nopeasti. Ilmastomuutoksen ja luontokadon torjumisen osalta Halla-aho on huomattavasti myönteisempi kuin puolueensa äänestäjät, joista ainoastaan 18 prosenttia haluaisi asettaa sen ulkopoliittikan keskeiseksi tavoitteeksi. Andersson suhtautuu puolueensa äänestäjiä (32 %) myönteisemmin Suomen reserviläisten kutsumiseen tilanteessa, jossa joku Nato-maa joutuisi hyökkäyksen kohteeksi. Kristillisdemokraateista reserviläisten kutsumista kannattaa 40 ja vastustaa 45 prosenttia puolueen presidenttiehdokkaan Sari Essayahin asettua jälkimmäiselle kannalle.

Päätelmät

Suomen turvallisuusympäristön muutos aikaisempaa monitarpeisemmaksi viimeisen kahden vuoden aikana on vaikuttanut kansalaisten tulkintoihin turvallisuus- ja puolustuspolitiikan asialistasta. Uusimuotoinen Venäjän uhka, Venäjän Ukrainaan kohdistaman hyökkäyssodan poliittiset ja taloudelliset vaikutukset ja Natoon liittymisen mahdollisuudet ja velvoitteet muokkaavat suomalaisten ulkopoliittisia näkemyksiä. Samanaikaisesti yhä tiukemmat jakolinjat globaalin etelän ja pohjoisen välillä, kuin myös Kiinan ja Yhdysvaltojen kiristyneet suhteet, nostavat jännitteitä maailmanpolitiikassa. Sotilaallinen ja taloudellinen tuki Ukrainalle ei enää loppuvuodesta 2023 ole yhtä yhtenäistä kuin vuosi aiemmin. Maailmanpoliittisten näkökulmien ja sisäpoliittisten tavoitteiden välillä on monessa maassa selviä eroja. Israelin ja Hamasin välinen konflikti on kiristänyt tilannetta entisestään, mutta myös osaltaan mobilisoinut nuorempia ikäryhmiä poliittiseen aktivismiin.

Nämä kaikki kehityskulut heijastuvat yhteiskunnalliseen keskusteluun Suomen valmistautuessa seuraavan presidentin valintaan. Suomeen on vuoden 2023 kesästä lähtien kohdistunut konkreettisia uhkia, kuten tietoliikennekaapelien vauriot ja Venäjän pyrkimykset välineellistää turvapaikanhakijat osaksi poliittista toimintaansa. Nämä teemat ovat korostuneet vaalikeskusteluissa, samoin kuin hallituksen konkreettiset toimet hybridisodan uhkien torjumiseksi.

Vuoden 2023 kesä- ja marraskuussa keräämämme kyselyaineistot osoittavat, että Nato-jäsenyyden kannatus on säilynyt hyvin korkeana. Suomalaiset tulkitsevat jäsenyyden antavan Suomelle tarpeellisen ja varteenotettavan sotilaallisen pelotteen Venäjää vastaan. Samoin koulutuksen ja tulojen yhteys Nato-asenteisiin on pysynyt ennallaan: korkeimmin koulutetut ja eniten ansaitsevat ovat myönteisimpiä jäsenyyden suhteen. Perusasteen koulutuksen saaneilla jäsenyyden kannatus on laskenut selkeimmin. Enemmän oikealle poliittisesti kallellaan olevat kannattavat edelleen vakaasti Naton jäsenyyttä siinä missä täysin vasemmistolaisiksi itsensä asemoivista puolet äänestäisi Natoa vastaan. Hallituksen ja opposition välillä ei sen sijaan löydy selkeää jakolinjaa. Kokoomuksen kannattajat ovat lähes yksimielisesti Naton kannalla, kun vastaavasti perussuomalaisten kannattajat ovat varauksellisempia. Vasemmistoliiton kannattajista vain noin puolet kannattaa jäsenyyttä. Kriittinen suhtautuminen puolustusliittoon ilmenee kuitenkin pikemminkin hiljaisena vastustuksena kuin äänekkäänä protestina ja aktiivisena kampanjointina.

Suomalaisten näkemykset Nato-jäsenyyden mukanaan tuomista velvollisuuksista ja turvallisuuspoliittisista ratkaisuista ovat suhteellisen suoraviivaisia. Suomalaiset haluavat vahvan Naton, pitävät tärkeänä Suomen aktiivista roolia puolustusliiton jäsenenä ja ovat valmiita panostamaan siihen, että Suomi täyttää jäsenyyteensä kohdistuvat odotukset. Suhtautuminen Naton ydinaseulottuvuuteen on tältä osin erityisen huomionarvoista. Suomen halutaan olevan mukana ydinasepolitiikan muotoilussa osana Naton sotilaallista pelotetta ja vaikka ydinaseiden kuljettamiseen Suomen kautta tai niiden sijoittamiseen Suomen maaperälle suhtaudutaan edelleen pääosin torjuvasti, mielipiteet ovat muuttuneet syksyn aikana huomattavasti aikaisempaa positiivisemmiksi. Tulkinnat Naton tehtävistä ja Suomen roolista puolustusliitossa heijastavat voimakasta vastavuoroisuuden periaatetta. Tämä näyttäisi ulottuvan myös Naton laajentumiseen: eurooppalaisessa vertailussa suomalaiset suhtautuvat selvästi keskimääristä myönteisemmin Ukrainan mahdolliseen puolustusliiton jäsenyyteen (Thomson ym. 2023, 2492).

Monitarpeista turvallisuutta ilmentää hyvin se, että Yhdysvaltojen kanssa solmitun puolustusyhteistyösopimuksen kaltaiset kahdenväliset sitoumukset koetaan tärkeinä Nato-jäsenyyden rinnalla. Myös EU-tason puolustusyhteistyön lisääminen saa vahvaa kannatusta, joskin puolueiden erilaiset tulkinnat Euroopan integraation hyödyllisyydestä näkyvät tässä. Suomalaisille on niin ikään tärkeää oman vahvan puolustuskyvyn ylläpitäminen ja kehittäminen. Päällekkäiset ja vaikeasti hallittavat kansainväliset konfliktit muokkaavat riskiskenaarioritua ja tulkintoja tehokkaista keinoista uhkiin vastaamiseksi, mikä heijastuu esimerkiksi ohjushankintojen kannatuksen kasvuna. Kriisi- tai konfliktitilanteiden johto halutaan säilyttää vahvasti kansallisen päätöksenteon piirissä ja presidentin ulkopoliittisista valtaoikeuksista pidetään kiinni. Eduskunnan tiedonsaantioikeutta koetaan kuitenkin tarvetta parantaa, jokin eri puolueiden kannattajien välillä on suuria eroja sen laajuuden osalta.

Sekä presidenttiehdokkaiden että heidän edustamiensa puolueiden kannattajien välillä ilmenee erimielisyyksiä tiettyjen turvallisuuspoliittisten kysymysten osalta, vaikka isoista linjoista vallitseekin voimakas konsensus. Jakavia teemoja ovat erityisesti Ahvenanmaan demilitarisointi, jalkaväkimiinat, ydinaseiden kuljetusten salliminen sekä sukupuolineutraali asevelvollisuus. Ilmastonmuutos ja luontokadon torjunta jakavat äänestäjiä ehdokkaita enemmän. Siinä missä vihreiden, vasemmistoliiton ja sosiaalidemokraattien äänestäjistä ylivoimainen enemmistö on sitä mieltä, että ilmastonmuutoksen ja luontokadon torjumisen tulee olla Suomen ulkopoliitiikan keskeinen tavoite, vain vähemmistö perussuomalaisten ja kristillisdemokraattien äänestäjistä on samoilla linjoilla. Keskustan ja kokoomuksen äänestäjät asettuvat tässä suhteessa näiden kahden ryhmittymän keskelle. Presidenttiehdokkaista puolestaan vain kristillisdemokraattien Essayah on eri mieltä kyseisen tavoitteen kanssa.

On kuitenkin olennaista, että jakavienkin teemojen osalta kyse on näkemysten moninaisuudesta ja hajonnasta eikä niinkään keskipakoisesta polarisaatiosta, jossa ollaan joko jyrkästi puolesta tai vastaan. Näkemysten kirjo tarjoaa presidenttiehdokkaille mahdollisuuden juuri omannäköiseen turvallisuuspoliittiseen profiloitumiseen, joka voi saada vastakaikua hyvin monenlaisista äänestäjäryhmistä. Tätä edistää parhaiten se, että presidentinvaaleissa käydään vilkasta keskustelua globaalin turvallisuuden kehitysnäkymisistä, Suomen geopoliittisesta ja geoeconomisesta asemasta tulevaisuudessa sekä kansainvälisen yhteisön ja kansallisten hallitusten keinoista vastata yhä moninaisimpiin turvallisuustarpeisiin.

Lähteet

Amadae, S.M. (2024). H-Diplo|RJISSF Policy forum on NATO and nuclear disarmament “Advocating nuclear disarmament as NATO members – Lessons from the past and possible routes ahead for Finland and Sweden”. <https://issforum.org/>, 20.12.2023.

Amadae, S.M. Wass, Hanna, Hentunen, Mika, Tukiainen, Janne, Weckman, Albert and Laine, Marianna (2023). *Top gear security: Finns’ expectations for NATO membership*. Policy Brief 1/2023. https://www.helsinki.fi/assets/drupal/2023-07/NATOpoll%20policy%20brief%201_2023%20English_6.7.2023.pdf, 20.12.2023.

Ashford, Emma (2023). Who blew up the Nord Stream pipeline? *Foreign Affairs* 23.6.2023. <https://foreignpolicy.com/2023/06/23/who-blew-up-the-nord-stream-pipeline/>, 20.12.2023.

Baksa, Benjamin (2019). The US and the Eastern European defence cooperation agreements: Impacts, geopolitics and the Hungarian case. *Foreign Policy Review* 12. Budapest: Institute for Foreign Affairs and Trade of Hungary.

Bateman, Will ja van ‘t Klooster, Jens (2023). The dysfunctional taboo: Monetary financing at the Bank of England, the Federal Reserve, and the European Central Bank. *Review of International Political Economy*, DOI: 10.1080/09692290.2023.2205656.

Baumgartner, Frank R. ja Jones, Bryan D. (1991). Agenda dynamics and policy subsystems. *The Journal of Politics* 53(4), 1044–1074.

Bell, Robert (2018). The challenges of NATO nuclear policy: Alliance management under the Trump administration. *FIIA Working Paper* 105. Helsinki: Finnish Institute of International Affairs.

Elinkeinoelämän valtuuskunta EVA (2023a). *Nato-myönteisyys yhdistää laajasti suomalaisia – EU-myönteisyys huipussaan*, <https://www.eva.fi/blog/2023/11/28/nato-myonteisyys-yhdistaa-laajasti-suomalaisia-eu-myonteisyys-huipussaan/>, 20.12.2023.

Elinkeinoelämän valtuuskunta EVA (2023b). *Suomalaiset toivovat uudesta presidentistä ensisijaisesti kansakunnan keulakuvaa ja ulkopolitiikan johtajaa*, <https://www.eva.fi/blog/2023/10/31/suomalaiset-toivovat-uudesta-presidentista-ensisijaisesti-kansakunnan-keulakuvaa-ja-ulkopolitiikan-johtajaa/>, 20.12.2023.

Fabian, Emanuel and TOI Staff (2023). Israel signs landmark deal to sell David’s Sling air defense system to Finland. *The Times of Israel* 12, <https://www.timesofisrael.com/israel-signs-landmark-deal-to-sell-davids-sling-air-defense-system-to-finland/>, 20.12.2023.

Fiott, Daniel (2023). In every crisis an opportunity? European Union integration in defence and the war on Ukraine. *Journal of European Integration* 45(3), 447–462.

Forsberg, Tuomas ja Patomäki, Heikki (2022). *Debating the war in Ukraine: Counterfactual histories and possible futures*. Abingdon: Routledge, <https://doi.org/10.4324/9781003375326>.

Friedberg, Aaron (2023). *A world of blocs*. CSIS Briefs, <https://www.csis.org/analysis/world-blocs>, 20.12.2023.

Gabor, Daniela (2021). Revolution without revolutionaries: Interrogating the return of monetary financing. *Transformative Responses to the crisis*. https://transformative-responses.org/wp-content/uploads/2021/01/TR_Report_Gabor_FINAL.pdf, 20.12.2023.

Helsingin Sanomat (2023a). ”Kova pidäke naapurille” – Suomi avaa 15 aluetta USA:n sotilaille. *Helsingin Sanomat* 20.12.2023. <https://www.hs.fi/politiikka/art-2000010056901.html>, 14.12.2023.

Helsingin Sanomat. (2023b). Pitäisikö Nato-presidentin pitää eduskuntaa paremmin ajan tasalla? Kysymys jakaa puolueita. *Helsingin Sanomat* 6.11.2023. <https://www.hs.fi/politiikka/art-2000009957323.html>, 20.12.2023.

Kauffmann, Sylvie (2023). The rules-based international system is collapsing before our eyes, giving free rein to the uninhibited expression of hatred and desire for revenge. *Le Monde* 11.10.2023. https://www.lemonde.fr/en/opinion/article/2023/10/11/the-rules-based-international-system-is-collapsing-before-our-eyes-giving-free-rein-to-the-uninhibited-expression-of-hatred-and-desire-for-revenge_6163626_23.html, 20.12.2023.

Kerttunen, Mika (2023). Huoli Suomeen sijoitettavista ydinaseista on aiheeton. *Helsingin Sanomat* 20.9.2023. <https://www.hs.fi/mielipide/art-2000009862304.html>, 20.12.2023.

Kinne, Brandon J. (2018). Defense cooperation agreements and the emergence of a global security network. *International Organization* 72(4), 799–837.

Kütt, Moritz ja Mian, Zia (2022). Setting the deadline for nuclear weapon removal from host states under the treaty on the prohibition of nuclear weapons. *Journal for Peace and Nuclear Disarmament* 5(1), 148–161.

Käihkö, Ilmari (2023). Explaining the Finnish – and Swedish – ascent to NATO. *Social Anthropology/Anthropologie sociale* 31(2), 134–137.

Lin, Ho-Chih, Buxton, Nick, Akkerman, Mark, Burton, Deborah and de Vries, Wendela (2023). *Climate crossfire: How NATO's 2% military spending targets contribute to climate breakdown*. Transnational Institute, https://www.ipnwd.de/commonFiles/pdfs/Frieden/NATOs_Climate_Crossfire.pdf, 20.12.2023.

Lindberg, Elisabeth ja Ronkainen, Antti (2023). Central-bank independence: The beginning of the end? *Social Europe*. <https://www.socialeurope.eu/central-bank-independence-the-beginning-of-the-end/>, 20.12.2023.

Lindgren, Anni (2022). Suomi muodostaa kantaa ydinaseisiin – puolustushallinnon painoarvo kasvaa entisestään. *Ulkopolitikka* 7.12.2022. <https://ulkopolitikka.fi/lehti/4-2022/suomi-muodostaa-kantaa-ydinaseisiin-puolustushallinnon-painoarvo-kasvaa-entisestaan/>, 20.12.2023.

Majamaa, Ville (2017). *A small sacrifice for security: Why Finland gave up its landmines*. London: The British American Security Information Council. <https://basicint.org/wp-content/uploads/2018/06/A-Small-Sacrifice-for-Security-Why-Finland-gave-up-its-landmines-FINAL.pdf>, 20.12.2023.

Mattila, Kaari ja Pirjatanniemi, Elina (2023). Ihmisoikeuksien heikentymisestä on tullut maailmanlaajuinen uhka. *Helsingin Sanomat* 8.12.2023, <https://www.hs.fi/mielipide/art-2000010038691.html>, 20.12.2023.

NATO Audience Research (2022). *Pre-Summit polling results 2022*. Public Diplomacy Division. https://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/2022/6/pdf/220622-pre-summit-research2022.pdf, 20.12.2023.

NATO Audience Research. *Pre-Summit polling results 2023*. Public Diplomacy Division. https://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/2023/7/pdf/2300707-pre-summit-research-2023.pdf, 20.12.2023.

Nurmi, Lauri (2023). *Suomen salattu tie Natoon*. Helsinki: Into Kustannus.
Perustuslaki 731/11.6.1999. 97 §. *Eduskunnan tietojensaantioikeus kansainvälisissä asioissa*. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990731>, 20.12.2023.

Perustuslaki 731/11.6.1999. 93 §. *Toimivalta kansainvälisissä asioissa*. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990731>, 20.12.2023.

Puolustusministeriö (2023). *Puolustusyhteistyösopimus Yhdysvaltojen kanssa*. [https://www.defmin.fi/vastualueet/kansainvalinen_puolustusyhteistyo/kansainvaliset_sopimukset/puolustusyhteistyosopimus_yhdysvaltojen_kanssa_\(dca\)](https://www.defmin.fi/vastualueet/kansainvalinen_puolustusyhteistyo/kansainvaliset_sopimukset/puolustusyhteistyosopimus_yhdysvaltojen_kanssa_(dca)), 20.12.2023.

Raunio, Tapio (2023). Eduskunnan ja hallituksen asemaa ulkopoliitikkassa on vahvistettava. *Helsingin Sanomat* 25.3.2023. <https://www.hs.fi/mielipide/art-2000009456103.html>, 20.12.2023.

Raunio, Tapio ja Tiilikainen, Teija (2003). *Finland in the European Union*. London: Frank Cass.

Sipri (2023). *World military expenditure reaches new record high as European spending surges*. <https://www.sipri.org/media/press-release/2023/world-military-expenditure-reaches-new-record-high-european-spending-surges>, 20.12.2023.

Statista (2023). *Combined defense expenditure of NATO countries from 2014 to 2023*. <https://www.statista.com/statistics/1293301/combined-defense-expenditures-nato/>, 20.12.2023.

Stolle, Dietlind ja Gareau-Parquette, Thomas (2023). In some European countries, there is a significant discrepancy between strong government support for Ukraine and more ambivalent public opinion. *Le Monde* 31.10.2023. https://www.lemonde.fr/en/opinion/article/2023/10/31/in-some-european-countries-there-is-a-significant-discrepancy-between-strong-government-support-for-ukraine-and-more-ambivalent-public-opinion_6217360_23.html, 20.12.2023.

Suomen Eduskunta (2023). *Pääministerin ilmoitus rajaturvallisuudesta*. PI 1/2023 vp.

Tasavallan presidentti (2022). *Tasavallan presidentti Sauli Niinistön uudenvuodenpuhe 1.1.2022*. <https://www.presidentti.fi/puheet/tasavallan-presidentti-sauli-niiniston-uudenvuodenpuhe-1-1-2022/>, 20.12.2023.

Thomson, Catarina, Mader, Matthias, Münchow, Felix, Reifler, Jason ja Schoen, Harald (2023). European public opinion: United in supporting Ukraine, divided on the future of NATO. *International Affairs* 99(6), 2485–2500.

Turvallisuuskomitea (2023). *Kokonaisuusturvallisuus*. <https://turvallisuuskomitea.fi/kokonaisturvallisuus/>, 20.12.2023.

Ulkoministeriö (2023a). *Ahvenanmaan erityisasema*. <https://um.fi/ahvenanmaan-erityisasema>, 14.12.2023.

Ulkoministeriö (2023b). *Puolustusyhteistyösopimus Yhdysvaltain kanssa (DCA)*. <https://um.fi/puolustusyhteistyosopimus-yhdysvaltain-kanssa-dca>, 20.12.2023.

United Nations Treaty Collection. 2023. 5. *Convention on the prohibition of the use, stockpiling, production and transfer of anti-personnel mines and on their destruction*. https://treaties.un.org/Pages/ViewDetails.aspx?src=TREATY&mtdsg_no=XXVI-5&chapter=26&clang=_en, 20.12.2023.

Valtioneuvosto (2022a). *Ajankohtaisraportti turvallisuusympäristön muutoksesta*. <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/163999>, 20.12.2023.

Valtioneuvosto (2022b). *Selonteko Suomen liittymisestä Pohjois-Atlantin liittoon*. <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/164094>, 20.12.2023.

Valtioneuvosto (2023a). *Allekirjoitusvaltuuksien myöntäminen UM/2023/38*. <https://valtioneuvosto.fi/paatokset/paatos?decisionId=349>, 20.12.2023.

Valtioneuvosto (2023b). *Hallitus on päättänyt sulkea rajan Kaakkois-Suomessa*. <https://valtioneuvosto.fi/-/10616/hallitus-on-paattanut-sulkea-rajaa-kaakkois-suomessa>, 20.12.2023.

Valtioneuvosto (2023c). *Koko Suomen itäraja suljetaan*. <https://valtioneuvosto.fi/-/1410869/koko-suomen-itaraja-suljetaan>, 20.12.2023.

Valtioneuvosto (2023d). *Koko Suomen itäraja suljetaan uudelleen*. <https://valtioneuvosto.fi/-/1410869/koko-suomen-itaraja-suljetaan-uudelleen>, 20.12.2023.

Valtioneuvosto (2023e). *Suomen itärajan tilanne*. <https://valtioneuvosto.fi/suomen-itarajan-tilanne>, 14.12.2023.

Virkkunen, Henna. (2022) The EU's mutual defence clause? Article 42 (7) of the Treaty on European Union. *European View* 21(1), 22–26.

Wass, Hanna. (2023). Keikutuksen kestävä demokratia. *Maanpuolustus* 143, 28–30.

Wass, Hanna, Amadae, S.M., Hentunen, Mika, Tukiainen, Janne ja Weckman, Albert (2023). *Turbovaihteella turvallisuutta: suomalaisten odotukset Nato-jäsenyydelle*. Policy Brief 1/2023. Helsinki: NATOpoll-tutkimusprojekti. https://www.helsinki.fi/assets/drupal/2023-07/NATOpoll%20policy%20brief%201_2023.pdf, 20.12.2023.

Weckman, Albert (2023). Public opinion and NATO: How different security environments influence the support for NATO in Finland. *Nordic Review of International Studies* 1(2013), 5–25.

Wlezien, Christopher (1995). The public as thermostat: Dynamics of preferences for spending. *American Journal of Political Science* 39(4), 981–1000.

World Economic Forum (2023). *This is why 'polycrisis' is a useful way of looking at the world right now*. <https://www.weforum.org/agenda/2023/03/polycrisis-adam-tooze-historian-explains/>, 20.12.2023.

Yle (2023a). Miksi Salenius-Pasternak puhui pahimpaan varautumisesta juuri nyt? Kuusi kysymystä ja vastausta. *Yle* 12.12.2023. <https://yle.fi/a/74-20064542>, 20.12.2023.

Yle (2023b). Tuore raportti suosittaa: Suomen ei kannata osallistua ydinaseiskun harjoitteluun. *Yle* 17.5.2023. <https://yle.fi/a/74-20032286>, 20.12.2023.

Kirjoittajat

Hanna Wass on yleisen valtio-opin dosentti ja varadekaani Helsingin yliopiston valtiotieteellisessä tiedekunnassa. Hän toimii Koneen Säätiön rahoittaman ”*Turvallisuus- ja puolustuspolitiikan dynaaminen kannatus (NATOpoll)*” -tutkimushankkeen (2023–2025) johtajana.

S.M. Amadae on yleisen valtio-opin dosentti ja ”*Global Politics and Communication*” -maisteriohjelman johtaja Helsingin yliopiston valtiotieteellisessä tiedekunnassa. Hän toimii NATOpoll-hankkeen varajohtajana.

Jari Eloranta on taloushistorian professori ja varadekaani Helsingin yliopiston valtiotieteellisessä tiedekunnassa.

Tuomas Forsberg on kansainvälisen politiikan professori Tampereen yliopistossa.

Mika Hentunen on Yleisradion Aasian kirjeenvaihtaja. Ennen nykyistä tehtäväänsä hän toimi Ylen Nato-erikoistoimittajana.

Ilmari Käihkö Ruotsin maanpuolustuskorkeakoulun dosentti ja Helsingin yliopiston Aleksanteri-instituutin vieraileva tutkija.

Julius Lehtinen on väitöskirjatutkija Helsingin yliopiston valtiotieteellisessä tiedekunnassa. Hänen väitöstutkimuksensa tarkastelee vaalijärjestelmien vaikutusta ehdokkaiden poliittisiin kantoihin.

Janne Tukiainen on Turun yliopiston taloustieteen laitoksen professori ja Valtion taloudellisen tutkimuskeskuksen johtava tutkija.

Leo Valkama on valtiotieteiden kandidaatti. Hän opiskelee Helsingin yliopistossa politiikan ja viestinnän sekä yhteiskunnallisen muutoksen maisteriohjelmissa. Hän toimii NATOpoll-hankkeessa tutkimusavustajana.

Johanna Vuorelma on yliopistotutkija Eurooppa-tutkimuksen keskuksessa Helsingin yliopiston valtiotieteellisessä tiedekunnassa.

Albert Weckman on väitöskirjatutkija Åbo Akademiassa. Hänen väitöstutkimuksensa tarkastelee kansalaisten turvallisuuspoliittisia mielipiteitä.

LIITE 1. Tutkimuksen aineistot

Katsaus pohjautuu Koneen Säätiön rahoittaman ”*Turvallisuus- ja puolustuspolitiikan dynaaminen kannatus (NATOpoll)*” -tutkimushankkeen suunnittelemaan kahteen eri kyselyaineistoon. Taloustutkimus keräsi niistä ensimmäisen ajanjaksolla 8.6.–19.6.2023. Kyselyyn vastasi yhteensä 2 877 16–79-vuotiasta suomalaista. Kysely tehtiin Taloustutkimuksen pysyvässä internetpaneelissa, josta tätä tutkimusta varten poimittu otos muodostettiin iän, sukupuolen ja suuralueen mukaan. Nuorten vanhempia ikäryhmiä matalampi vastaushalukkuus huomioitiin etukäteen kutsumalla heitä suhteessa enemmän mukaan. Paneelissa painottuvat alueiden osalta kaupungit ja taajamat. Vastaajien sosioekonomisen aseman osalta aliedustettuina ovat ammatillisen koulutuksen saaneet ja työntekijäammateissa toimivat. Myös yrittäjiä on vähemmän kuin heidän osuutensa koko väestöstä. Aineiston vinoumat huomioitiin painottamalla tuloksia iän, sukupuolen ja asuinpaikan mukaan väestötilastoja vastaaviksi. Virhemarginaali on noin +/- 1,8 prosenttiyksikköä.

Tiedustelimme vastaajilta ensimmäiseksi suhtautumista Suomen Nato-jäsenyyteen, mikäli siitä järjestettäisiin nyt kansanäänestys. Tämän jälkeen pyysimme vastaajia ottamaan kantaa kahdeksaan väitteeseen, jotka kuvastivat Suomen Nato-jäsenyyden myötä mahdollisesti edistämää politiikkaa. Tarkastelimme Natoon liitettyjä politiikkakehyksiä tiedustelemalla sitä, miten hyvin 11 erilaista luonnehdintaa kuvastaa vastaajien mielestä Naton toimijuutta. Näiden lisäksi pyysimme arvioimaan 11 turvallisuusriskin merkitystä Suomelle ja Naton roolia niiden torjunnassa. Kysyimme myös miten paljon vastaaja olisi henkilökohtaisesti valmis maksamaan vuosittain, jotta Suomen puolustuskyky olisi Naton, Puolustusvoimien ja asiantuntijoiden mielestä uskottava ja riittävästi resursoitu. Kyselyn lopussa esitettiin laaja joukko vastaajien poliittista kiinnostusta, ideologista orientaatiota ja sosiaalista asemaa mittaavaa kysymystä.

Toteutimme aineistonkeruun toisen kierroksen ajanjaksolla 10.11.–23.11.2023. Kysely kohdistettiin Taloustutkimuksen pysyvässä internetpaneelissa vain niille henkilöille, jotka olivat vastanneet ensimmäiseen kierrokseen. Kyselyyn vastasi 2 038 17–79-vuotiasta suomalaista, eli 71 prosenttia ensimmäisen kierroksen vastaajista. Toisen kierroksen vastaajat on painotettu iän, sukupuolen ja asuinpaikan ensimmäisen kierroksen vastanneita vastaaviksi. Virhemarginaali on noin +/- 2,2 prosenttiyksikköä.

Osa toisen kierroksen kysymyksistä oli samoja kuin ensimmäisellä kierroksella. Lisäksi otimme mukaan uusia kysymyksiä ajankohtaisista turvallisuus- ja puolustuspolitiikan teemoista. Näistä kysymyksistä osa oli samoja kuin Helsingin Sanomien presidentinvaalien vaalikoneessa. Tiedustelimme myös vastaajien näkemyksiä valtion roolista eri tehtävien hoitamisessa ja käsityksiä demokratiasta. Lisäksi mukana oli conjoint-osio, jossa vastaajille esitettiin kerrallaan kaksi korttia, joissa molemmissa oli listattu erilaisia valtion turvallisuusympäristöön liittyviä piirteitä. Vastaajan tuli valita korteista se valtio, jossa mieluummin asuisi. Kyselyn lopussa esitettiin ensimmäisen kierroksen tavoin laaja joukko vastaajien poliittista kiinnostusta, ideologista orientaatiota ja sosiaalista asemaa mittaavaa kysymystä. Mukana oli tällä kertaa kysymyksiä myös kansallisesta identiteetistä.

POLICY BRIEF
2/2023

Raportin ulkoasun suunnittelu: Josefina Sipinen
Raportin grafiikka: Julius Lehtinen

ISSN 2954-3010

NATOpoll-tutkimushanke | NATOpoll research project